

כתבי עת זרים

מהו הכוח האמיתי של צבא רוסיה?

ההשתלטות המהירה והשקטה של רוסיה על חצי האי קרים עוררה במערב דיון ער על יכולותיו של צבא רוסיה

לערעור היציבות הפוליטית במזרח אוקראינה. הוא נשען על תמיכת האוכלוסייה המקומית דוברת הרוסית וניצל בחוכמה את נטיותיה התרבותיות והדתיות למטרותיו.

אולם איגנטיוס מתעלם מהשוני המהותי בין אופן הפעולה של רוסיה בחצי האי קרים - שם נערך מבצע צבאי של יחידות עילית רוסיות (אף כי זהותן עומעמה ככל האפשר) ושבו מילאו גורמים פרה-צבאיים תפקיד שולי יחסית - לבין ההתקוממות במזרח אוקראינה, שנשענת על מיליציות מקומיות הנתמכות בחלקן במתנדבים שהגיעו מרוסיה, אך עד כה ללא מעורבות של יחידות צבא רוסיות.

המאמר גם סובל מאמריקנר-צנטריות, שכן הרוסים לא היו צריכים ללמוד מהאמריקנים

הרוסים לא היו צריכים ללמוד מהאמריקנים כיצד להוציא אל הפועל פעולות כאלה; הם יכלו ללמוד מהניסיון העשיר שלהם עצמם בתחום הזה

נראה יותר כ"פעולה חשאית פרה-צבאית" מאשר כ"פעולת כוח צבאי קונוונציונלי". להערכתו, פוטין, בהיותו בעבר איש קג"ב, למד משיטות הפעולה החשאיות של הסי-איי-אי משנות ה-80 לערעור השליטה הסובייטית באפגניסטן, בניקרגואה, באנגולה ובמזרח אירופה. לדברי אגנטיוס, פוטין הורה לקיים תמרון צבאי בהשתתפות 50 אלף חיילים, וזה שימש פעולת הסחה בעודו מקדם מהלך חשאי

מבוא

המשבר באוקראינה מלווה בפרשנויות ובניתוחים המתפרסמים בכתבי עת, בעיתונים, במכוני מחקר ובבלוגים מקצועיים. רובם עוסקים בניתוח היבטיו המדיניים-פוליטיים של המשבר, ורק מקצתם מוקדשים לניתוח צדדיו הצבאיים. הסקירה שלהלן מציגה מדגם מייצג של ההשקפות במערב בנוגע ליכולות של צבא רוסיה ולאופן הפעלת הכוחות הרוסיים.

ממי למדו הרוסים כיצד לערער יציבות במדינות?

לפי מאמר של דיוויד אגנטיוס¹ ב"ווישינגטון פוסט"², המהלך שנקט נשיא רוסיה ולדימיר פוטין בחצי האי קרים ובמזרח אוקראינה

כוחות רוסיים בקרים | לפי דיוויד אגנטיוס ב"ווישינגטון פוסט", המהלך שנקט נשיא רוסיה ולדימיר פוטין בחצי האי קרים ובמזרח אוקראינה נראה יותר כ"פעולה חשאית פרה-צבאית" מאשר כ"פעולת כוח צבאי קונוונציונלי"

רס"ן א'
חטיבת תוה"ד

רבים מהניתוחים העוסקים במשבר לוקים ביצע מוגבל ובהבנה לקויה של התהליכים המתרחשים בצבא רוסיה, אף שהוא נדבך מרכזי בשאיפת רוסיה לחזור למעמד של מעצמת על ולבסס את השפעתה

המערבי הגובל באוקראינה, שהסיח את תשומת הלב העולמית. במקביל כוחות מהמחוז הצבאי הדרומי וכן כוחות מוטסים וכוחות ספצנאז מאזורים אחרים הועברו בחשאי לקרים.

3. הרוסים השתלטו על קרים במהירות ובהפתעה באמצעות כוחות שהיו ערוכים בחצי האי עוד קודם לכן ובכוחות נוספים ללא סימני זיהוי. העמימות העניקה לרוסים אפשרות להכחיש משלוח כוחות נוספים לחצי האי, מעבר למותר להם, ועוררה מבוכה בקהילה הבינלאומית. בעזרת הכוחות הנוספים האלה הידקה רוסיה את

כיצד להוציא אל הפועל פעולות כאלה; הם יכלו ללמוד מהניסיון העשיר שהם צברו בהפעלת מחתרות קומוניסטיות ברחבי העולם בתקופת בריה"מ וכן מהמבצעים לדיכוי התקוממות בהונגריה ב-1956 ובצ'כוסלובקיה ב-1968 ומהמבצע לכיבוש אפגניסטן ב-1979. כל המבצעים האלה החלו בפעילות של יחידות מיוחדות של הצבא האדום. הרוסים גם עשו בעבר שימוש בכוחות פרה-צבאיים - למשל בצ'צ'ניה - והקמת כוחות כאלה בעורף האויב היא אחת ממשמיות הכוחות המיוחדים, הספצנאז, הרוסיים.

מה אפשר ללמוד על צבא רוסיה ממבצע ההשתלטות על קרים?

ד"ר דמיטרי גורנבורג³ ממכון המחקר CNA מנה⁴ כמה אבחנות ולקחים שלדעתו ניתן ללמוד ממבצע ההשתלטות של צבא רוסיה על קרים, ובהם:

1. המבצע בקרים, שהושלם כמעט ללא שפיכות דמים, שונה מאוד מהמבצעים הרוסיים הקודמים בצ'צ'ניה ובגיאורגיה ומעיד על ההבנה בצבא הרוסי כיצד עליו להוציא לפועל מבצעים באמצעות שימוש מינימלי בכוח.
2. המבצע הצליח, בין היתר, הודות לתרגילי רחב היקף שיזמה רוסיה במחוז הצבאי

שליטתה בקרים.
4. הכוחות המיוחדים של צבא רוסיה מאומנים היטב ובעלי יכולת גבוהה לנהל מבצעים מיוחדים. את המבצע הוציאו לפועל יחידות עילית של צבא רוסיה ובהן יחידות ספצנאז של ה-GRU (המודיעין הצבאי), כוחות מוטסים ונחתים. החיילים לבשו מדעים חדשים ונשאו ציוד מתקדם הרבה יותר ממה שנחשב עד כה לציוד סטנדרטי בצבא רוסיה. הם הפגינו איפוק ונימוס גם במצבי לחץ ונמנעו מלהשתמש בנשק.

5. מכיוון שהמבצע בקרים לא כלל לחימה, לא ניתן להסיק ממנו על היכולת הקרבית של כוחות העילית שפעלו בקרים ובאיזו מידה חל שיפור ביכולתו של צבא רוסיה לנהל לחימה רב-חילית מורכבת נגד אויב בעל כשירות גבוהה. מהמבצע גם לא ניתן ללמוד דבר על היכולות של יחידות הצבא הרגילות שכלל לא השתתפו בו.

הכתבה של גורנבורג כוללת ניתוח מפוכח ומושכל של המבצע בקרים ושל הלקחים שניתן ושלא ניתן להפיק ממנו על צבא רוסיה. נושא חשוב שלא הודגש דיו במאמר, ושתרם משמעותית להצלחת המבצע ובמיוחד לתחושת הביטחון ולשליטה העצמית של החיילים שהשתתפו בו, הוא

חייל רוסי מחוץ לפרלמנט בחצי האי קרים | מכיוון שהמבצע בקרים לא כלל לחימה, לא ניתן להסיק ממנו על היכולת הקרבית של כוחות העילית שפעלו בקרים ובאיזו מידה חל שיפור ביכולתו של צבא רוסיה לנהל לחימה רב-חילית מורכבת נגד אויב בעל כשירות גבוהה. מהמבצע גם לא ניתן ללמוד דבר על היכולות של יחידות הצבא הרגילות שכלל לא השתתפו בו

פרישת המומחים שלמדו ביסודיות את הצבא הסובייטי בעת המלחמה הקרה ועם הסטת תשומת הלב המודיעינית לנושאי טרור מאז ספטמבר 2001, פחת מספר החוקרים בעלי הידע המקצועי בתחום של צבא רוסיה. רבים מהניתוחים העוסקים במשבר לוקים בידע מוגבל ובהבנה לקויה של התהליכים המתרחשים בצבא רוסיה, אף שהוא נדבך מרכזי בשאיפת רוסיה לחזור למעמד של מעצמת על ולבסס את השפעתה.

הערות

1. דיוויד אינגטיוס הוא עיתונאי בכיר ב"ושינגטון פוסט" המתרכז בענייני חוץ. הוא בוגר לימודי תיאוריה פוליטית (הרווארד) וכלכלה (קמברידג'). היה מרצה באוניברסיטת הרווארד, פירסם תשעה ספרים וזכה בפרסים חשובים.
2. David Ignatius, "Putin steals the CIA's playbook on anti-Soviet covert operations", *The Washington Post*, 9 April 2014, <http://goo.gl/tY6Wmm>
3. דמיטרי גורנבורג הוא חוקר בכיר במחלקה למחקרים אסטרטגיים ב-CNA - מכון מחקר גדול ליד וושינגטון, שעוסק, בין היתר, במחקרים בנושאי צבא. גורנבורג הוא ד"ר למדי המדינה מאוניברסיטת הרווארד
4. Dmitry Gorenburg, "Crimea taught us a lesson, but not how the Russian military fights", 19 May 2014, <http://goo.gl/oNWxCO>
5. איגור סוטיאגין הוא עמית מחקר ב-RUSI המתמחה ביחסי רוסיה-ארה"ב. בפיתוח אמ"ח אסטרטגי, בבקרת נשק גרעיני ובמערכות הגנה מפני טילים בליסטיים. סוטיאגין הוא בעל תואר דוקטור בהיסטוריה של מדיניות חוץ (מתעם המכון ללימודי ארה"ב וקנדה באקדמיה הרוסית למדעים) ובעל תואר שני בפיזיקה גרעינית ואלקטרוניקה. הוא הואשם בעבר בריגול לטובת ארה"ב ולאחר שריצה עונש מאסר של יותר מעשר שנים שוחרר בעסקת חילופי מרגלים ב-2010. ראו: <http://goo.gl/5ZaFs2>
6. Royal United Services Institute הוא מכון מחקר בריטי העוסק בענייני ביטחון והגנה. לפרטים ראו אתר המכון בכתובת www.rusi.org
7. Igor Sutyagin, "Russia's Overestimated Military Might", *Rusi*, 25 Mars, 2014, <http://goo.gl/nZN1Th> דעות דומות על מצבו של צבא רוסיה ראו: Jim Michaels, "Russia's Ukraine actions highlight its military limits", <http://goo.gl/jasVmS>
8. על מצבו של צבא אוקראינה ראו למשל: James Hackett, "Crisis in Ukraine - military dimensions", 5 Mars 2014, <http://goo.gl/Uo5BU9>; Igor Sutyagin, "Ukraine's Ground Forces", 27 Mars 2014, <http://goo.gl/bR69Ns>; Linda Kinstler, "Why is Ukraine's Army So Appallingly Bad?", 9 May 2014, <http://goo.gl/xN3Ha8>
9. ראו למשל את David A. Shlapak, "Russia is Outmanned and Outgunned", 10 April 2014, <http://goo.gl/Qdqv5C>
10. Bettina Renz, "Russian Military Capabilities after 20 Years of Reform," *Survival: Global Politics and Strategy*, 56:3, May 2014, pp. 61-84, <http://goo.gl/UDoioT>

הלמידה שהפגין. שונות רבה באמצעי הלחימה אינה ייחודית לצבא רוסיה; סד"כ הארטילריה בחטיבה רוסית עולה במידה רבה על המקובל בצבאות מערביים; לשיתוק עמדות האויב לא תמיד נדרש חימוש מדויק, שאינו נפוץ כל כך גם בצבאות המערב; חיבור רשתי בין רמת המטכ"ל לרמת חטיבה והגדוד אינו תורם בהכרח לפיקוד ולשליטה ואף עלול לסרב לאותם; להיעדר חיבור כזה יש גם יתרון מבחינת ביטחון המידע.

החל מ-2013 מקיים צבא רוסיה תרגילי פתע לבדיקת המוכנות שכוללים ניוד של אלפי חיילים ושל מאות אמצעי לחימה למרחקים. גם אם התרגילים האלה אינם מוצלחים כפי שמוציגים בתקשורת, יש בהם כדי לתרום לכשירות הכוחות. החל מ-2013 גם נבחנים מחדש רבים ממהלכי הרפורמה בצבא רוסיה בניסיון לתקן את המחדלים שהתגלו. סביר להניח שגם גודל המפקדות הוא אחד הנושאים שנבחנים מחדש.

יחסי הכוחות בין צבא רוסיה לצבא אוקראינה ולנאט"ו

בכל הנוגע ליחסי הכוחות בין צבא רוסיה לצבא אוקראינה - כותבים במכוני מחקר שונים תמימי דעים שצבא רוסיה נהנה מעליונות מספרית ואיכותית מובהקת. העבר הצבאי-תרבותי והאידיאולוגי המשותף, הבסיס הטכנולוגי והתור"לי הדומה ומספרם הרב של דוברי הרוסית בצבא אוקראינה סייעו לרוסיה לחדור מודיעינית עמוק לשורותיו ויש הסבורים כי אף לתרום להתנוונותו.⁸ לעומת זאת, בכל הנוגע ליחסי הכוחות בין צבא רוסיה לבין נאט"ו הדעות חלוקות. יש הסבורים כי לנאט"ו יתרון איכותי ואף כמותי על צבא רוסיה,⁹ ויש הטוענים כי גם אם צבא רוסיה אינו עומד בסטנדרטים מערביים של איכות ושל כשירות, מצבו הנוכחי - כתוצאה מתהליכי הרפורמה שעבר מאז ראשית שנות ה-90 של המאה הקודמת - יכול לשרת היטב את יעדי רוסיה ולהביא לה ניצחונות צבאיים מהירים כמו במבצע לסיפוח קרים ובמלחמה נגד גיאורגיה.¹⁰

סיכום

מקריאת מאמרים מערביים על המשבר באוקראינה מתקבל הרושם כי בעקבות

שהמבצע התנהל בסביבה אזרחית שאדהה את המהלך ואת הלוחמים הרוסים.

מצבו של צבא רוסיה

לדעת איגור סוטיאגין⁵ מ-RUSI,⁶ היכולות הנוכחיות של צבא רוסיה מוגבלות יותר מכפי שמעריכים במערב. לטענתו, הרפורמה שעבר צבא רוסיה מאז 2008 לא הושלמה כראוי, וגם כיום הוא סובל מבעיות הפוגעות בכשירותו,⁷ ובהן:

1. השונות הרבה באמצעי הלחימה של היחידות השונות בצבא רוסיה מקשה על מימוש תוכנית ההפעלה שלו בחירום, שכוללת ניוד כוחות המצוידים באמצעי לחימה קלים בלבד ממרחב אחד למרחב אחר, שבו אמורים הכוחות לקבל את אמצעי הלחימה הכבדים מהמחסנים המקומיים. כפי שעלה מתרגילים, יחידות של מחוז צבאי אחד ברוסיה התקשו להפעיל אמצעי לחימה שחיכו להן במחוז צבאי אחר, מכיוון שאלה היו שונים מאמצעי הלחימה המוכרים להם ושאותם הוכשרו להפעיל. כתוצאה מכך הוחלט לנייד את אמצעי הלחימה הכבדים יחד עם הכוחות, מה שהביא את סוטיאגין למסקנה שהכשירות הקרבית של הכוחות הרוסיים נמוכה מהרף שאליו כיוונו מנסחי הרפורמה.
 2. היעדר כוח אש מספיק בחטיבות החי"ר הממוכן (36 תותחים מתנייעים בקוטר 152 מ"מ וסוללת מטל"רים BM-21) ובגדודי החי"ר הממוכן (12-24 מרגמות בקוטר 120 מ"מ). בהתחשב במחסור שממנו סובל צבר רוסיה בחימוש מדויק, הסד"כ הארטילרי אינו מספיק כדי להנחית מסות אש היכולות לפגוע משמעותית באויב.
 3. צמצום חד בגודל המפקדות החטיבתיות והגדודית - ללא שינוי מתאים בהליכי התכנון המבצעיים - צפוי להקשות על התכנון ברמות האלה.
 4. קיימת אי-התאמה בין מערכות הפיקוד והשליטה הממוכנות שפותחו לרמת החטיבה לבין מערכות הפיקוד והשליטה הממוכנות שבשימוש המטה הכללי - מה שפוגע ברשתיות הצבא ובמלאכת הפיקוד על הכוחות.
- נראה שסוטיאגין מפרז בהצגת חסרונותיו של צבא רוסיה ומתעלם מהשיפור ומתהליכי